

משלשלים את הפסח בתנור עם חשכה — משום שבני חבורה זריזים הם ואין שם חשש חיתוי. (עפ"י משנה וגמרא י"ט-כ).

א. מאכל הנאפה בתוך תנור פתוח, הרי זה כבשר על גחלים (תוס' ועוד).
ב. נראה שאין הלכה כרב אשי לפי הלשון האחרונה, ואין התר אלא בדבר שקשה לו הרוח כגון בשר גדי, ואפילו לא שריק [כרב ירמיה מדפתי ללשנא בתרא], או בחי או במבושל, כנ"ל. עפ"י רי"ף, תוס' ורמב"ן. ויש שפסקו כרב אשי דלשנא בתרא. דעה זו הוזכרה ברי"ף. וכן היא דעת הרז"ה, אלא שכתב שבגדי או עוף שלם, אין קשה להם הרוח ויש בהם חשש חיתוי אף לרב אשי. וכן הביא הרשב"א בשם גאון.
בשר שנצלה מבעוד יום כמאכל בן דרוסאי, מותר להשאירו על האש בשבת, לפי שכבר נתבשל ולא גזרו בו שמא יחתה (גמרא כ).

ה. נחלקו תנאים באדם שנותן מים על קמה — האם חייב משום 'לש'; רבי מחייב ורבי יוסי בר' יהודה פוטר עד שיגבל. ואמר אביי, דוקא בדבר שהוא בר-גיבול, כגון קמה ועפר, אבל דבר שאינו בר-גיבול (ואף אם מערבים אותו מעט. ע' בראשונים), כגון דיו או אפר, אפשר שגם רבי יוסי בר"י מודה שחייב מיד.

דעת הפוסקים שהלכה כרבי יוסי בר' יהודה, שאינו חייב עד שיגבל. ואולם לדעת בעל התרומות הלכה כרבי. (כן פרש דבריו התה"ד. וע' טשו"ע שכא, טז; חזו"א נח, ד).
בעל המאור הביא דברי רב יוסף שהעמיד משנתנו כדעת רבי, אבל לר' יוסי בר"י, אינו חייב עד שיגבל, ומשמע גם בדבר שאינו בר גיבול. והמגיד-משנה (ה, טז) כתב בדעת הרמב"ם שבדבר שאינו בר גיבול, אינו חייב לא בנתינת מים ואף לא בגיבול. [ואולם נראה שחייב משום מלאכת צובע בנתינת מים לדיו. להם משנה]. ולדעת הראב"ד נראה שחייבים בנתינת מים משום לישא בדבר שאינו בר גיבול, כאביי. כן כתב בבאור הלכה (שכד ד"ה אין) בדעת הראב"ד והתוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן. ואולם החזו"א (נו, ג) כתב שאין הכרח כלל בדברי הראשונים שפסקו כאביי. והסיק שהלכה כרב יוסף. ונפקא מינה לדידן בספק, שאין דנים זאת כספק דאוריתא.

דף יט

כד. האם הדברים דלהלן מותרים או אסורים?

- א. נתינת מזונות בשבת לפני בעלי חיים או לפני נכרי, והם נוטלים אותם ויוצאים.
- ב. השכרת כלים לנכרי מערב שבת.
- ג. שליחת איגרות מערב שבת ביד נכרי.
- ד. הפלגה בספינה קודם לשבת.
- ה. עריכת מצור על עיירות נכרים קודם לשבת.
- א. נותנים מזונות לפני הכלב בחצר. נטלו ויצא — אין נזקקים לו. ולא זה בלבד, שמוזנותיו עליך, אלא מותר גם ליתן מזונות לפני הנכרי בחצר, (ואין זו טירחה בשבת שלא לצורך, כיון שמפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל. תוס'). נטלו ויצא — אין נזקקים לו.

- א. דוקא מזונות מותר, שרגיל לאכול מיד, אבל שאר חפצים אסור אפילו לבית הלל. ואפילו מזונות אין התר אלא כשהנכרי בחצר, אבל כשהוא עומד בחוץ וידו פשוטה לפניו — אסור ליתן לו כדי להוציאו. (עפ"י תוס' כאן ולעיל ג.) וכן ליתן לו בחצר כשמפרש שיוציא החוצה — אסור. רשב"א עפ"י הירושלמי.
- כל זה אמור כשהחפץ שייך לישראל, אבל חפץ של נכרי מותר ליתן לו בכל אופן. עפ"י תוס' לעיל ג.
- ב. הראב"ד אסר ליתן לנכרי מזונות אפילו בחצר, אם הוא יכול להשתמש ממנו — משום טירחה שלא לצורך. אלא יכול להראותו והוא לוקח לעצמו וכדו'. ע' רשב"א.
- ג. משמע בגמרא שאין חילוק אם הכלב שלו או של אחרים, מותר, כי מצוה ליתן לו מזונות (עפ"י מגן אברהם שכד סק"ז. וע' שפ"א).

- ב. לא ישכיר את כליו לנכרי בערב שבת, (מפני שנראה כנוטל שכר שבת, אבל בהשאלה מותר לבית הלל. עפ"י רש"י ותוס' וע"ע בראשונים). ברביעי ובחמישי — מותר.
- [ולבית שמאי, הואיל ואדם מצווה על שביתת כלים — אסור אף בד' וה', בכלים שעושים בהם מלאכה. (עפ"י תוס' ורמב"ן). ואף בכלים שאינם בני מלאכה, אין התר אלא בכדי שיגיע לביתו קודם השבת, כדלעיל].
- א. מדובר כאן כשמשכיר לכמה ימים, כגון לחודש או לשבוע, אבל השכרה ליום אסורה בשבת גם אם משכיר לו ברביעי או בחמישי. תוס'.
- ב. יש ראשונים שכתבו שאין איסור אלא בכלים העושים מלאכה, שנראה שהנכרי עושה מלאכה בשליחות ישראל, אבל שאר חפצים — מותר להשכיר לו בערב שבת. ע' רא"ש ורשב"א. ואולם בתוס' מבואר שהוא הדין לשאר דברים.
- ג. יש ראשונים שכתבו שאיסור זה נאמר רק לבית שמאי, אבל להלכה שאין אדם מצווה על שביתת כליו, מותר להשכיר כלים בערב שבת לנכרי. (ע' במלחמות בשם הראב"ד בדעת הר"ף; וכן נראים דברי הרמב"ם (ו, טז, ע"ש במ"מ); ר"ד וריא"ז ועוד). ואולם התוס' והרמב"ן והר"ה ועוד חולקים על שיטה זו.
- ד. בשפת אמת צידד שאולי נכון לכתחילה להעדיף להשכיר ביום רביעי מביום חמישי. עוד צדד שאין להשכיר בערב שבת גם אם מחזיר לו מבעוד יום, מחשש שנראה לרואים כאילו משכיר לשבת.
- ה. מקום שנהגו שלא לילך מצור לצידון בערב שבת — מנהגם מנהג ואין לבניהם להתיר מנהגם זה (עפ"י פסחים ג:).

- ג. אין משלחים אגרות ביד נכרי בערב שבת. ברביעי ובחמישי — מותר. אמרו עליו על רבי יוסי הכהן / החסיד, שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם.
- לבית שמאי אסור לשלוח אפילו אם קצץ לו דמים, (שהרי אוסרים אפילו מכירה או מתנה, מפני שנראה כשלוחו), אלא בכדי שיגיע לביתו קודם השבת. ולבית הלל אין איסור אלא כשלא קצץ, אבל אם קצץ לו דמים (ואפילו לא נקב הסכום אלא שהתנה עמו שיתן לו שכרו הראוי. עפ"י שו"ע רמז, ב) — מותר. וגם בשלא קצץ, מותר לשלוח באופן שיכול להגיע לבית הסמוך לחומה קודם כניסת השבת. ודוקא כשקבוע בית דואר בעיר, אבל אם אין קבוע שם בית דואר — אסור, שמא לא ימצאנו ויצטרך לילך אחריו בשבת.

- א. נחלקו הראשונים במקום שאי אפשר לו להגיע ליעדו קודם השבת, האם מותר לשלוח ברביעי ובחמישי אם לאו; השו"ע (רמז, א) פסק לאסור, ואילו הרמ"א כתב שאפשר לסמוך על המקלים במקום הצורך. וכן פסק המגן-אברהם, שמו"ק. וע' בשפת אמת.
- ב. לדעת תנא קמא החולק עם רבי עקיבא בברייתא דלעיל, אסור לבית הלל אפילו קצץ, אלא אם יכול להגיע לבית הסמוך לחומה. עפ"י מהרש"א.
- ג. יש מי שסובר שלא אסרו לשלוח אגרות ביד נכרי אלא כששוכרו לימים, כל יום בכך וכך, אבל במקבל להביא את האיגרת — מותר, כשאר מקבלי קיבולת (כן מובא ב'הדושי הר"ן' בשם הרמב"ן).
- ד. יש מי שפרש שכשאינן קבוע דואר אסור אפילו בקצץ, (כיון ששלחו לילך מיד. וגם ניכר באגרת שהיא של ישראל, והריזה כאומר לנכרי לחלל שבת. עריטב"א). ואולם ב'הדושי הר"ן' הקשה על כך ממעשים בכל יום שאנו שולחים אגרות בקציצה בערב שבת, אפילו ספק אם ימצא מי שנשתלחו לו.
- ה. למעשה, פסק הגר"צ אבא שאול שליט"א (אור לציון ח"ב טז, ד), שמשלוח רגיל של דברי דואר נחשב כקצץ דמים ומותר, אבל אם שולח ב'שרות אקספרס' הרי זה כאומר לנכרי (כגון בחו"ל) לעשות לו בשבת, ואסור מיום רביעי ואילך, אך יש מקום לצדד להתיר אם שולח קודם ליום רביעי.
- אם מצויים יהודים שעובדים בדואר בשבת, אפילו הם מיעוט מכלל העובדים — מן הראוי להתמיר בדבר. אך אם אין מצויים יהודים שעובדים, אף אם יש לחוש לכמה יחידים שמא עובדים שם — אין להתמיר (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ג מו).

ד. אין מפליגים בספינה פחות משלשה ימים קודם לשבת. ולדבר מצוה — מותר. ופוסק עם הנכרי על מנת לשבות, ואינו שובת. דברי רבי. רשב"ג אומר: אינו צריך. ומצור לצידון (— מהלך יום) אפילו בערב שבת מותר.

א. התוס' כתבו שאפילו בתוך התחום אסור להפליג, משום גזרת 'שט'. והרי"ף כתב משום ביטול מצות עונג שבת. אך יש ראשונים שפרשו האיסור משום תחומין, ולפי זה ספינה השטה למעלה מי' טפחים — מותר. ורשב"ם פירש שהדבר שנוי במחלוקת בית שמאי ובית הלל, ולדעת בית הלל מותר להפליג אפילו בערב שבת. ויש שכתבו להתיר כאשר רוב נוסעי הספינה הנם נכרים.

ב. לדעת רבי שצריך לפסוק עם הנכרי — צידד בשפת אמת, אפילו אם הלה מודיעו שלא ישמע לו — מותר, שלא התקינו אלא שיפסוק והרי פסק והודיעו שאינו רוצה לילך בשבת. ג. יש אומרים שלדעת רבי צריך לפסוק עמו לשבות גם במפליג שלשה ימים קודם השבת (עפ"י ראב"ן ס; ב"ח רמח; פמ"ג).

ד. ספינה המונהגת על ידי יהודים, בזמן הזה, כתבו כמה פוסקים שאסור להפליג בה כלל, לפי שיכולים לעגון למשך השבת אף בלב ים, וכשאינן עושים כן נמצא הנוסע נהנה ממלאכת שבת של ישראל. ויש שהקלו ליחידים להפליג בה שלשה ימים קודם לשבת.

ה. אין צרים על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת. ואם התחילו — אין מפסיקים. (וכן היה שמאי אומר עד רדתה — אפילו בשבת).

כה. א. מה דינם של הנחת פירות מרוסקים מערב שבת תחת כובד להוצאת המשקים מהם, ומה דין המשקים שזבו מן הפירות בשבת? וכן דבש הזב בשבת מחלות דבש שריסקן מערב שבת?

ב. מה דין שימוש בשמן ומחצלות של בדדין בשבת?

ג. האם מותר לטלטל בשבת מחצלות המיועדות לכיסוי פרקמטיא או שאר דברים שבספינה? האם מותר לשחוט ביום-טוב עז העומדת לחלב, רחל לגיזתה וכדו', וכן לטלטל תמרים המיועדים לסחורה?

א. שנינו במשנתנו, מותר לטעון קורת בית הברד ועיגולי הגת על הפירות מערב שבת — בין לבית הלל בין לבית שמאי, [כי גם אילו היה עושה זאת בשבת לא היה חייב חטאת, שהרי המשקה עומד לצאת בין כך — הלכך לא גזרו מבעוד יום].

מפירוש רש"י ועוד משמע, שזה הוא רק לשיטת רבי ישמעאל, אבל לרבי עקיבא אסור להניח פירות מרוסקים תחת הכובד כדי לגמור משתחשך. וגם המשקה הזב אסורו באכילה בשבת. [וכן נחלקו בדבר תנאים בבבביתא; תנא קמא אסור ורבי אליעזר ורבי שמעון מתירים].

והתוס' כתבו שגם לרבי עקיבא מותר להניח מערב שבת. אלא שלדעתו המשקים שזבו בשבת אסורים משום גזרת 'משקין שזבו', ואפילו לבית הלל, כיון שהיא סחיטה גמורה, הגם שנעשית ממילא. ועוד כתבו לפרש שלפי רבי ישמעאל מותר אף לסחוט בידים בשבת את השום, הבוסר והמלילות המרוסקים — כאשר כבר נידוכו ואינם מחוסרים אלא שחיקה / סחיטה. ולרבי עקיבא אסור. ואולם אם מחוסרים דיכה — אמר רבי יוחנן שלדעת הכל אסור, (וגם המשקה הזב אסור בשבת. רז"ה, וכ"מ ברש"י ותוס'). הורה רבי יוסי ברבי חנינא כרבי ישמעאל.

א. הר"ף הביא דברי רבי יוחנן, לחלק בין מחוסרי דיכה שאסור, למחוסרי שחיקה שמתיר לרבי ישמעאל. (וכן הסכים הרמב"ן). ואילו הרז"ה פסק שאפילו במחוסרי דיכה מותר, כרבי יוסי בר' חנינא שלא חילק בדבר והעמיד משנתנו כרבי ישמעאל. וכן כתב הרשב"א.

ב. מה שכתבו התוס' להתיר לסחוט בידים — כן כתבו כמה ראשונים (ע' בעה"מ, ר"ן, 'חדושי הר"ן' בשם רא"ה), ואולם רש"י חולק, וכן כתב הרשב"א שבידים אסור לכו"ע מדרבנן.

השמן הזב מהזיתים שתחת הקורה — רב אסר משום 'נולד' (לפרוש התוס' והר"ף). ואינו דומה לשאר פירות מרוסקים שנסחטו בשבת שמתירים (לר"ש) — כי שם הפירות עצמם היו ראויים לאכילה בכניסת שבת, שלא כזיתים שמתחת הקורה, הלכך לרב אסור משום 'נולד'. ושמואל התיר. חלות דבש שריסקן בערב שבת, הדבש הזב בשבת מעצמו — אסור. ורבי אלעזר מתיר. [ואפשר אף לדעת האוסרים לעיל — כאן מותר, משום שהדבש הוא אכל גם לאחר שזב כמקודם, שלא כמשקה הזב מן הפירות דמעיקרא אכל והשתא משקה הלכך סחיטה גמורה היא וגזרו בו].

הלכה כרבי אלעזר (בה"ג בשם רב צמח גאון. וכ"ה הרז"ה).

ב. שמן של בדדים (רש"י: המשתייר בפינת בית הברד. תוס': שמן הזב מעצמו מהזיתים שתחת הקורה, כנ"ל) ומחצלות של בדדים — רב אסר (משום מוקצה, כרבי יהודה) ושמואל התיר (כרבי שמעון דלית ליה מוקצה. ואולם שמואל נהג להחמיר על עצמו בדבר. עפ"י תוס'). הלכה כשמואל (ר"ף ועוד).

ג. מחצלות המיועדות לכיסוי פרקמטיא של ספינה. (ולרבנו תם, דוקא אותן שנמאסות מדגים וכדו', והריהן מוקצות מחמת מיאוס), וכן עז העומדת לחלבה, רחל לגיזתה, תרנגולת לביצתה, ושור העומד